

VALORI UMANE ȘI LIBERTATE RELIGIOASĂ

Asist univ. dr. Emanuel DOBRIN

Institutul Teologic „Timotheus”, București, Romania

edobrin75@gmail.com

ABSTRACT: Human Values and Religious Freedom.

Nothing compares to man's rush and desire for freedom. Whether it is thinking, reasoning, faith or various manifestations, man wants complete freedom. At least from a creation perspective, man's expectation is justified. Being shaped by the Creator's science, came into existence in a freedom never seen since the time of the fall. Since then, earthly existence has been a continuous rush for freedom, for the affirmation of personal values as arguments for freedom, and for the definition of religious freedom as the absolute value that exists. The internal values of the human being claim external religious freedom.

Keywords: *thinking, compassion, faith, religious freedom, human values.*

Introducere

Identificarea valorilor umane este un proces care generează, în aceeași măsură, liniște și disperare. Când valorile umane sunt înțelese doar dintr-o perspectivă materială, acestea pot fi anihilate de anarhie și sisteme dictatoriale, de teorii și ideologii contrare naturii umane și de manifestări care îngustează libertatea umană. Dacă însă, valorile umane sunt văzute ca un întreg al ființei umane, una cu aceasta, ele sunt insurmontabile chiar dacă sunt atacabile sau supuse oprobriului. Această viziune este relevantă doar în măsura în care omul este văzut ca și creație a lui Dumnezeu. În funcție de perspectiva acceptată, aceste valori definesc sau stabilesc libertatea religioasă umană, ca o libertate artificial fabricată sau ca o libertate existentă în baza existenței umane.

Scopul acestei abordări nu este intrarea în dizgrația concepției biblice referitoare la ființa umană. În conformitate cu ea, omul este o ființă decăzută, iar, ca urmare, tot ce este el este degradat. Fără a contesta această realitate, articolul de față este o incursiune în valorile pe care Dumnezeu le-a așezat în om și care, în ciuda căderii, poartă în ele amprenta dumneze-

zeirii. În abordarea de față sunt prezentate trei valori umane care, în final, definesc libertatea religioasă ca fiind o valoare în sine.

Pornind de la gândire, continuând cu credința și terminând cu compasiunea, libertatea religioasă se definește, atât ca un dat ontologic al creației, cât și ca un fundal pentru manifestarea acestora. Libertatea religioasă presupune existența tuturor valorilor umane, mai ales din perspectiva înțelegerii ei în creștinismul biblic. Gândirea, dusă până la nivelul contemplării lui Dumnezeu ca divinitate unică, creatoare, revendică libertatea religioasă, fără de care omul ar fi inhibat în transmiterea gândurilor referitoare la Dumnezeu. Credința, ca unică modalitate de relaționare cu Dumnezeu, reclamă libertatea religioasă ca existență și valoare absolut necesară ființei umane. Credința se poate trăi și în lipsa libertății religioase, însă autenticitatea ei se manifestă plenar în libertate. Compasiunea, ca amprentă a genității umane imploră libertatea religioasă. În creștinism, Hristos este exemplul suprem de compasiune, iar libertatea religioasă asigură omului cadrul manifestării acestei compasiuni față de cei din jur.

Gândirea

Ființa umană se exprimă prin capacitatea de gândire, urmată de libertatea decizională bazată pe tiparele de gândire asumate. Fără această dimensiune a gândirii, omul ar putea fi încadrat în orice altă specie, mai puțin în rasa umană. Ontologic vorbind, gândirea este un dat al creației, ființa umană fiind înzestrată cu aptitudinea gândirii încă din momentul modelării ei. E adevărat că, în funcție de vârstă, de educație, de cultură, de context politic, ideologii civile, autoritate statală, religie și de alte elemente specifice existenței terestre, gândirea omului este modelată de la impunere la interdicție sau libertate. În acest spectru interdicția și impunerea reprezintă aspectul cel mai defavorabil ființei umane, în care, gândirea personală este supusă interdicției exprimării publice și libere, în timp ce, libertatea de gândire reprezintă cea mai înaltă formă de exprimare validă a persoanei. Aici nu discut autenticitatea sau injustețea unor procese de gândire, nu fac nicio incursiune în noetică, ci prezint gândirea ca valoare și libertate umană. Astfel, gândirea, ca proces cognitiv, este punctul de plecare în relaționarea omului cu semenii lui și cu divinitatea, fiind modelabilă în funcție de anturajul și divinitatea acceptată. Bineînțeles, că o gândire liberă, modelată de Dumnezeu Creatorul gândirii, se transpune în practică, nu rămâne la stadiul

teoretic. Ca urmare, „cineva este liber, nu când face ceea ce dorește, ci când dorește și poate să facă ceea ce trebuie să facă”¹.

Din perspectiva conexiunii cu libertatea religioasă, gândirea este fundamentală în procesul relațional. Exprimându-și gândirea, ca valoare de sine stătătoare, omul intră în dialog cu divinitatea, angajându-se într-un proces de acceptare a divinității așa cum este aceasta descoperită sau într-un proces transformațional în care, gândirea este modelată după principiile divinității. Bineînțeles că, prin prisma religiozității, autenticitatea proceselor de gândire este confirmată de realitatea existenței divinității respective. O existență imaginară a unei divinități, sau acceptarea unei divinități defuncte sau neînsuflețite generează procese de gândire irelevante sau lipsite de etică. De aceea, în această libertate religioasă de manifestare, factorul legitim care dă sens gândirii este originea ei, a gândirii.

Dacă se acceptă că gândirea e modelată de mutaționism, evoluționismul și alte teorii cu esență darwinistă libertatea religioasă, dintr-o perspectivă creaționistă, nu face sens, deoarece omul, în funcție de gândire, se poate ancora într-o divinitate comutabilă, limitată în spațiu și timp. Cu toate acestea însă, omul își păstrează libertatea religioasă, autonomia de acțiune după gândirea personală. Această libertate nu îi poate fi anulată pe baza niciunei ideologii sociale de factură anihilatorie. Schimbarea acestor tipare de gândire se realizează prin prezentarea Adevărului absolut, argumentat, verificat și testat, fără însă a se anula libertatea umană de a urma o anumită orientare religioasă.

Pe de altă parte, așa cum se consideră în creștinism, dacă gândirea originează din Dumnezeu, Creatorul a tot ce există, asta înseamnă că întregul proces de gândire poartă, în esența lui, amprenta chipului Creatorului. Cu alte cuvinte, prin creație, omul este înzestrat cu un fundament al gândirii care îl leagă de Dumnezeu, de Creator, în chip ireversibil. Dumnezeu a așezat în tiparele umane de gândire „gândul veșniciei” (Eclesistul 3:11) și S-a descoperit pe Sine în forul uman interior (Romani 1:19), dovedind astfel că gândurile umane îi sunt cunoscute (Luca 9:47). În final, din perspectiva apostolului Pavel omul este chemat să aibă o gândire asemănătoare cu a lui Hristos (Filipeni 2:5) prin înnoirea tiparelor de gândire (Romani 12:2). Dumnezeu este prezent prin Sine în gândirea umană, El fiind autorul a tot ce înseamnă noetica și atributele ei.

1 W. Hendriksen, S. J. Kistemaker, *New Testament Commentary: Exposition of the Gospel According to John*, Vol. 2, Baker Book House, Grand Rapids, 1953-2001, p. 52.

În acest înțeles, libertatea religioasă devine valoare fundamentală a ființei umane, valoare, prin care, fiecare ființă creată se află, cel puțin din perspectiva gândirii, în legătură cu Dumnezeu, cu Creatorul său. Acceptând o astfel de definiție a libertății religioase, înseamnă că nu există nici o structură umană, doctrină ideologică sau de altă natură capabilă de a desface legătura gândire umană – Creator. Aceasta există în mod natural, generând automat libertatea religioasă. Atât timp cât omul este înzestrat cu capacitatea de a gândi, poartă în sine libertatea religioasă, libertatea de a interacționa cu Dumnezeu, aceasta fiind immanentă ființei umane.

Credința

Credința este o altă valoare fundamentală a ființei umane. Înțelegând din perspectivă religioasă credința este capacitatea omului de a se raporta la o anumită divinitate, acceptând toate elementele definitorii ale acesteia. Atât timp cât există o divinitate la care omul se raportează, credința este percepută ca valoare ființială absolută. Cu alte cuvinte, existența divinității presupune automat existența unei forme de credință. Dacă, indiferent de evaluare, divinitatea are sens pentru ființa umană, credința devine valoare absolută a omului. Și întrucât aceasta este ancorată în experiențele interioare ale ființei umane, nimeni nu poate anihila statutul credinței de valoare fundamentală pentru om. Asta îi asigură supraviețuirea, cel puțin pentru o perioadă de timp. De fapt, fiecare comunitate sau cultură, are „un anumit liant de convingeri, o concepție omogenă asupra vieții și realității care-i menține coeziunea.”² Omul se declară credincios. Inclusiv în societățile sau comunitățile în care domină politeismul, credința este văzută ca o valoare proprie ființei umane, existentă și funcțională în raport cu întregul sistem deific.

Din perspectiva creștinismului biblic, credința este modalitatea în care omul răspunde față de toată lucrarea de mântuire înfăptuită de Isus Hristos. Din perspectiva creștină creaționistă, credința este modalitatea de percepție și înțelegere a procesului creației (Evrei 11:3). Credința este fundamentul mântuirii și caracteristica de fond a relației omului cu Dumnezeu. Existența lui Dumnezeu presupune existența credinței în El și implicit manifestarea credinței din perspectiva ființei create. Înțelegându-se

2 Carl F.F. Henry, *Dumnezeu, revelație și autoritate, vol. 1: Dumnezeu care vorbește și arată, Considerații preliminare*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1994, p. 17.

primului veac, exprimată în cuvintele apostolului Pavel, așază credința în topul virtuților creștine. „Acum dar rămân acestea trei: credința, nădejdea și dragostea...” (1 Corinteni 13:13), iar unicitatea și eternitatea dragostei nu anihilează credința ca valoare a rasei umane. Astfel, cel puțin din perspectiva interacțiunii omului cu Dumnezeu Creator și Mântuitor, credința este o valoare fundamentală necesară ființei umane. Astfel, „doctrina creștină oferă un cadru fundamental pentru viața creștină”.³ Fără credință, ființa umană se îndepărtează de esența existenței terestre și de sensul ultim al existenței, veșnicia. Rămânând la o dimensiune terestră a definirii sensului vieții, noi, oamenii, „suntem creaturi care căutăm sensul vieții și care, spre deosebire de alte viețuitoare, cădem pradă disperării dacă nu reușim să găsim sens vieții noastre”.⁴ Această dilemă este rezolvată de credința în Hristos.

Conexarea libertate religioasă – credință ajută la înțelegerea libertății religioase ca valoare a ființei umane, mai ales când aceasta îmbracă forma credinței creștine. Fără libertate religioasă, omul este supus stagnației manifestării vizibile a credinței, nevoit fiind a reduce totul la o dimensiune interioară. Însă, credința generează libertatea religioasă, iar forma supremă de manifestare a libertății religioase, este credința. Astfel credința și libertatea religioasă par un fel de catenă, existența uneia condiționând existența celeilalte. Cât timp raportarea omului la divinitate se face prin credință, libertatea religioasă este o libertate absolut necesară ființei umane.⁵

Comasiunea

Trecând pe o latură a relației om - om, compasiunea sau mila prinde conturul valorii fundamentale a relației. Confundată, de multe ori, cu altruismul sau cu posibilitatea materială de a face un bine, compasiunea ar putea fi înțeleasă ca valoare ocazională, care, în anumite societăți sau comunități

3 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci”, în *Păstorul ortodox*, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2015, pp. 318-322.

4 Karen Armstrong, *Fields of blood: Religion and the history of violence*, Knopf Publishers, New York, 2014, p. 6.

5 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, Casa de editură “Viață și Sănătate”, București, 2013, pp. 210-215.

nu ar face sens. Însă, înțelegă ca fundament al relațiilor dintre oameni, compasiunea este un alt dat ontologic prin creație. Fiecare ființă umană are compasiunea înscrisă în genele ei, având, la rândul ei, nevoie de compasiune. De aceea oamenii plâng, se frământă, se implică în rezolvarea situațiilor dificile, se roagă și nu stau nepăsători față de suferința altora.

Din perspectiva evenimentelor care s-au întâmplat în Ucraina în cursul anului 2022, războiul este, în același timp, o formă de îngădire a compasiunii umane, cât și o modalitate prin care compasiunea umană se manifestă la un nivel profund. Toată Europa, și, în mod special România s-a mobilizat pentru ajutorarea refugiaților din Ucraina. Compasiunea nu a fost impusă ci s-a manifestat ca ceva existent în ființa umană. Oamenii și-au deschis casele pentru a primi refugiați, și-au împărțit bunurile cu ei și, în ciuda obstacolelor lingvistice, au găsit soluții pentru rezolvarea temporară a crizei declanșate de război. Într-un mod cu totul special, organizațiile religioase, asociațiile creștine au avut și au, în continuare, un impact major în rezolvarea crizei. Astfel, compasiunea prinde chipul libertății religioase.

Omul nu poate relaționa fără prezența compasiunii, fără a considera compasiunea ca valoare pe care o poate manifesta liber ori de câte ori vrea. Toate cele enumerate mai sus pot fi manifestări de valoare ale compasiunii. Un gând de încurajare pentru un om disperat poate fi o manifestare de compasiune, o rugăciune spusă cu credință pentru o persoană bolnavă poate fi interpretată ca dovadă de compasiune. Chiar și o simplă prezență lângă cineva care își îngroapă un membru al familiei este o dovadă de compasiune. Toate aceste manifestări, cât și altele asemănătoare, sunt prezente în natura omului, prin creație. Etosul creației dezvoltă această valoare în diferite manifestări. Compasiunea nu este impusă, ci este simțită și asta îi dă valoare în relațiile dintre oameni.

Libertatea religioasă este strâns legată de compasiune, mai ales în sistemele religioase în care omul este încurajat să acționeze cu compasiune. În creștinism de exemplu, Hristos a acționat cu compasiune. În multe situații, prin cuvântul Lui, a vindecat oamenii neputincioși, în timp ce în alte împrejurări a dus compasiunea la un alt nivel chemând morții la viață. Hristos Însuși a plâns la mormântul prietenului Său, Lazăr și s-a implicat în rezolvarea problemei hranei miilor de oameni care îl ascultau. Din perspectivă teoretică, în repetate rânduri a rostit pilde și sfaturi a căror esență era compasiunea. De la pilda bunului samaritean (Luca 10) până la pilda fiului pierdut (Luca 15) totul poartă amprenta valorii compasiunii. Și tot din

perspectiva creștinismului biblic, cea mai profundă formă de compasiune este atributul lui Hristos de a ierta păcatele, moment în care omul devine cu adevărat liber. La urma urmei, „adevărul nu doar eliberează de păcat, ci distruge păcatul”.⁶

Omul are nevoie de compasiune și este îndreptățit să o aștepte de la partenerul de viață, de la părinte, de la copil și de la orice alt semen de-al lui. Îndreptățirea decurge din existența compasiunii ca valoare pusă în om prin creație. Libertatea religioasă permite manifestarea compasiunii la un nivel mult mai amplu, deoarece este văzută ca o modalitate de a călca pe urmele lui Hristos. Astfel, atâta vreme cât omenirea va trece prin necazuri, omul va purta în sine, prin creație, compasiunea ca valoare, și atâta vreme cât există compasiunea ca ceva definitoriu ființei umane, libertatea religioasă este o valoare incontestabilă.

Concluzii

Privind omul din perspectivă creaționistă, toată structura lui poartă amprenta Creatorului. Întregul sistem de gândire al omului este opera Creatorului, fapt care îl ține legat de El și îl pune în postura revendicării libertății religioase, a acelei libertăți care îi oferă posibilitatea relaționării cu Ființa Creatoare. Totul se naște și se coace în minte, în gândire, iar noetica încearcă descifrarea acestui tot. Cea mai profundă formă de gândire este revelată în gândirea corectă despre Cel care a construit întregul sistem de gândire, respectiv Dumnezeu. Doar în acel moment omul se poate declara liber, indiferent de libertatea exterioară de care are parte. Tot în acest punct libertatea religioasă devine forma supremă de gândire despre Dumnezeu.

Credința, pe de altă parte, și dacă nu ar fi percepută ca o valoare a ființei umane, este o necesitate de prim rang. Fără credință omul nu poate avea o relație autentică cu Creatorul, cu Mântuitorul. Fără credință, este afectat sistemul cognitiv al omului iar percepția asupra universului este alterată. Credința asigură continuitatea procesului de cunoaștere nealterată a sensului vieții și al descoperirii lui Dumnezeu. Dacă orice sistem religios pretinde o formă de credință, cu atât mai mult, creștinismul biblic se bazează pe credință ca alegere personală, moment în care libertatea religioasă

6 R. E. Brown, *The Gospel according to John (I-XII): Introduction, translation, and notes*, Yale University Press, London, 2008, p. 355.

este o formă de manifestare a credinței sau, asigură manifestarea vizibilă a credinței.

Compașiunea, revendicată de fiecare ființă umană arată nivelul până la care oamenii pot interacționa între ei. Ființele umane se acceptă până în punctul în care manifestă compasiune reciprocă. Dincolo de această limită, compasiunea este înlocuită cu manifestări de violență sau de altă natură. Hristos a oferit modelul suprem de compasiune. De la reabilitarea fizică a ființei umane și până la mântuirea omului, totul poartă amprenta compasiunii Lui. Fiecare om are datoria de a urma acest model.

Bibliografie:

- Biblia, versiunea Dumitru Cornilescu.
- Armstrong, Karen, *Fields of blood: Religion and the history of violence*, Knopf Publishers, New York, 2014.
- Brown, R.E., *The Gospel according to John (I-XII): Introduction, translation, and notes*, Yale University Press, London, 2008.
- Hendriksen, W., & Kistemaker, S.J., *New Testament Commentary: Exposition of the Gospel According to John, Vol. 2*, Baker Book House, Grand Rapids, 1953-2001.
- Henry, Carl F. H., *Dumnezeu, revelație și autoritate, vol 1: Dumnezeu care vorbește și arată, Considerații preliminare*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1994.
- Rotaru, Ioan-Gheorghe, „Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci”, în *Păstorul ortodox*, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2015.
- Rotaru, Ioan-Gheorghe, „Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, Casa de editură „Viață și Sănătate”, București, 2013.